

نکاتی درباره اهمیت مشاوره مراکز مشاوره راهنمایی

موضوع مشاوره و راهنمایی جایگاهی بس عظیم در قرآن کریم و احادیث و روایات بسیار دارد (البته نه بافرم و شکل امروزی) که منظور اصلی همان رشد و تعالی و رسیدن به کمالات عالیه انسانی و بطور خلاصه "انسان سازی" و انسان شدن است. الگوی انسان کامل نیز پیامبر اکرم (ص) و مربیان و راهنمایانی همچون امامان معصوم (ع) و در غیاب آنان پیروی از ولی فقیه یعنی جامع الشرایط و عادل می باشد، به طوری که مسلمانان در کلیه امور زندگی از آنان پیروی کرده، ارشاد و راهنمایی دریافت می کنند. علماء، فقها، بزرگان دین، مخلصین، مؤمنین و متخصصان و... کسانی هستند که هر کدام در زمینه های گوناگون مسلمانان را به طرق مختلف ارشاد و یاری می نمایند.

پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

دکتر ابوالقاسم فرشید فر

وابستگی شدید در مردم مسلمان ایجاد کنند تا از این راه بتوانند ثروت عظیم فرهنگی-اسلامی، اقتصادی و منابع زیرزمینی و غیره را به غارت برده، یا نابود سازند، بدون اینکه هیچ مانعی بر سر راهشان قرار گیرد. باید اذعان داشت که تاحد بسیار زیادی در این امر موفق شدند به طوری که اگر چند سالی پیشترین اوضاع در کشور ادامه می یافت، تمام ریشه های بنیادین اعتقادی و باورهای مذهبی را در مردم از بین می بردند و در آن صورت معلوم نبود که عاقبت مسلمانان چه می شد!

لذا دیدیم که مقابله با کلیه توطئه ها و اتفاقاتی که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی رخ داد، نظیر کودتای نوژه، تسخیر لانه جاسوسی امریکا، حمله طیس، رسوایی منافقین و گروهکها و حمله عراق همگی نقش بسزایی در رشد و تعالی مردم و کشور در زمینه های مختلف اجتماعی، سیاسی، علمی، صنعتی، معنوی و... داشت. اما آثار سوء ناشی از این توطئه ها و این که جنگ قدرتهای سلطه گر علیه انقلاب اسلامی ایران هنوز با فشار بیشتری ادامه دارد و به صورت و شکل دیگری وارد صحنه های مبارزاتی می شود و بویژه در زمینه های فرهنگی و تبلیغاتی فعالیت های وسیعی در داخل و خارج از کشور علیه ارزشهای اسلامی و آرمانهای انقلاب اسلامی در جریان می باشد، لازم است برای حفظ ارزشها و آرمانهای این نهال نوپای انقلاب اسلامی ایران که با خون بسیاری از شهیدان گرانقدر آبیاری شده است تلاش کنیم تا با برنامه های دقیق، این نظام ارزشی را که مستضعفان جهان به آن دل بستماند، روز بروز متعالی تر سازیم.

از سوی دیگر آن قسمت از فرهنگ و ادب فارسی که متأثر از فرهنگ و معارف اسلامی است، شامل پندها، اندرزها، حکایات، مطالب و موضوعات بسیار ارزشمندی است که سالهای سال بر زبان مردم کوچه و بازار بوده، یا به وسیله پدر بزرگها، مادر بزرگها و یا بزرگان لایسق خانواده ها برای جوانترها نقل می شده که مدرس زندگی و راهنمای آنان بوده است. اما وقتی که ضعف اعتقادات مذهبی و عدم احساس مسوولیت دینی حکام و پادشاهان خودباخته در کشورهای اسلامی همزمان با توطئه ها و نفوذ اجانب غرب (اروپا و امریکا) و شرق (روسیه سابق) و پدیده ای به نام استعمار کهنه (سلطه کامل و مستقیم) و یا استعمار نو (سلطه سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و... و غیر مستقیم) بروز کرد، این امر موجب جداساختن مردم از فرهنگ و معارف اسلامی و همچنین فرهنگ و ادب فارسی و سنتی گردید. به خاطر همین خلاء به وجود آمده، استعمارگران غرب و شرق توانستند پدیده شوم و ناپاکی به نام "غربزدگی" یا "شرق زدگی" را به واسطه القائات و زمینه سازیهای مختلف در ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، علمی و... در کشورهای اسلامی خصوصا "ایران اسلامی" ایجاد کنند.

بنابراین ملاحظه می شود که از یک طرف پشتوانه بسیار قوی فرهنگ و معارف اسلامی و فرهنگ و ادب فارسی را از مردم مظلوم گرفتند و از سوی دیگر با القائات، باورهای غربی یا شرقی مادیگرایانه، بی بندوباری، هوسرانی، فساد، اعتیاد و بی دینی و... آن خلاء را پر کردند. هدف اصلی آنها این بود که یک حالت از خود بیگانگی، پوچگرایی، پائس، ناامیدی و

فرد و کمک به رشد مطلوب و همه‌جانبه او می‌داند."

علی اکبر شعاری نژاد (۱۳۶۴) در فرهنگ علوم رفتاری درباره مشاوره می‌نویسد: "مشاوره یعنی بستگی و رابطه میان شخصی که می‌خواهد به دیگری در مشکلات خود شناسی، شغلی و آموزشی کمک کند و این کمک معمولاً به وسیلهٔ مصاحبه‌های شخصی بعد از گردآوری معلومات و حقایق مربوط به آن شخص و مطالعه آنها انجام می‌گیرد."

در مقاله‌ای که تحت عنوان "مشاوره و راهنمایی در اسلام" در مجله پیوند منتشر گردیده، در مورد مشاوره چنین اظهار نظر شده است: "مشاوره از ریشه "شور" (آشکار سازی چیزی) است. از لحاظ اصطلاح و مفهوم، مشاوره جریانی است که در آن مستشیر (مراجع) برای آشکار شدن مورد ویژه‌ای با مشاوره از طریق روشها و فنون بخصوص بر حسب اقتضاء به فعالیت هدفمند و مشخص مبادرت می‌ورزد".....

یکی از مراکزی که می‌تواند نقش بسزایی در امر رشد و تعالی فرهنگ و ارزشهای اسلامی و رفع مشکلات و مسائل ناشی از حوادث و بحرانهای عنوان شده در میان قشرهای مختلف جامعه داشته باشد، مراکز مشاوره و راهنمایی و مددکاری است، البته نه با شکل کنونی آن، چه در بخش خصوصی یا دولتی و یا مراکز آموزشی! برای روشن شدن این موضوع به بررسی مطالب زیر می‌پردازیم:

تعریف مشاوره: مشاوره یعنی چه؟

آرتور ربر (۱۹۸۵) در فرهنگ روان شناسی اظهار می‌دارد: "مشاوره یک واژهٔ ژنریک است که شامل چند مرحله همچون مصاحبه، آزمون، راهنمایی، نصیحت و غیره تنظیم گشته، تا شخص بتواند مسائل و مشکلات را حل نماید و برنامه‌ریزی برای آینده و... داشته باشد. معمولاً واژهٔ روان شناس مشاوره برای افرادی به کار می‌رود که در زمینه‌های بالینی کار می‌کنند و در ارتباط با رفع مشکلات خانوادگی، اعتیاد و یا انتخاب شغل و مددکاری اجتماعی و غیره تخصص دارند.

جایلین - ج - پ (۱۹۶۸) در فرهنگ روان شناسی می‌نویسد: "مشاوره واژهٔ وسیعی است که به منظور استفاده از روشهای گوناگون و متنوع نظیر نصیحت کردن، گفت و گو و یا تحلیلهای درمانی، به کارگیری آزمونها و تفسیر نتایج، راهنمایی و یاری رساندن در امر کاربایی برای کمک به افراد و در جهت سازگاری آنها به کار می‌رود."

دکتر قاسم قاضی چنین اظهار می‌دارد: "روان شناسی مشاوره هدف خود را شناخت تواناییها و استعدادهای بدنی، ذهنی و عاطفی

"مشاوره نوعی تعلم و یادگیری است"
در مشاوره افق های جدیدتری برای مستشیرباز
می گردد که قبلاً " از نظری پنهان — بوده
است . "

در قسمتی از کتاب " شورایی اسلامی " در
باره مشاوره چنین اظهار نظر شده است :
— مشاوره ، به قصد نصیحت صورت می گیرد تاراه
خیر را نشان دهند و یکدیگر را به خیر بیشتر
برسانند و مصلحت امر را بیان کنند .
— مشاوره ، با خبر شدن از علم دیگری است در
مقصود و استخراج رآی و نظر او در آن باره .
— مشاوره ، تلاشی است بخت آمیز ، برای آنکه
ضمن گفت و گو ، حق ظهور یابد و حقیقت معلوم
گردد .
— مشاوره ، ظاهر شدن باطن امر است .

— مشاوره ، نمایش آن لطفا و حسن است که در
پنهان چیزی وجود داشته است .
— مشاوره برای آن است که ذهن و فکر هر فرد ، از
اذهان و افکار دیگران بهره یابد ، بارور شود و
بلکه در ضمن برخورد با افکار دیگران ، ذهن خود
او نیز شکوفا گردد و بهره های تازه دهد . به هر
حال مشاوره ، موجب پرباری و نیرومندی عقل
می گردد .

— مشاوره وسیله ای است نیکو برای آنکه آدمی به
ارزیابی نظریات خود بپردازد و به قدرت تفکر و
تعقل خویش پی ببرد .

— مشاوره علاوه بر آنکه استنباط نظر دیگران
است ، افزودن رآی آنان بر رآی خویش نیز
هست . "

در یک بررسی کوتاه در مورد این نظریات
و مسائل و مشکلات موجود در امر مشاوره
و راهنمایی مختصراً " نکات ذیل بیان می گردد :
۱ — باید توجه داشت که تفاوت زیادی میان

مشاوره ، راهنمایی و مددکاری وجود دارد که یک
مشاور باید آن را بداند و در مواقع مناسب بدان
عمل کند . مسائل و موضوعات راهنمایی و ارشاد
آنهاست که اگر ارائه نشود و یا ندانسته باقی
بماند ، خیلی سریع موجب گمراهی می شود . در
حالی که مشاوره مربوط به آن دسته از موضوعاتی
است که شخص به جنبه های ارشادی و راهنمایی
آن واقف است ولیکن روش و چگونگی دسترسی به
آن را نمی داند و می طلبد . از طرفی مددکاری
مربوط به موضوعاتی می شود که توانایی شخص
برای رفع مشکل و یا مواجهه با مسائل و بحرانهای
خاص کافی نیست و لذا می بایست کسی در
زمینه هایی که می توان توانایی او را بالا برد به
او مدد و یاری رساند تا حدی که به استقلال
وجودی او لطمه وارد نشود و او را از حرکت
باز ندارد .

۲ — فقط داشتن مدرک لیسانس و یا فوق لیسانس
روان شناسی بالینی ، مشاوره و یا مددکاری نمی
تواند دلیل موجه و کافی برای یک مشاور خوب
بودن باشد ، زیرا در این دوره ها شخص فقط
باروشهای گوناگون و تکنیکهای مختلف آشنا شده ،
آنها را یاد می گیرد و یا در نهایت در چند مورد
به صورت کارورزی ، بعضی از روشها و یا تکنیکها
را به طور عملی تجربه می کند . لذا بارها
مشاهده شده است که فارغ التحصیلان در همان
ابتدای کارشان با مشکلات زیادی روبرو می شوند
که تاثرات سوء بروحیه آنها می گذارد .
مشاورمی بایستی دارای وسعت نظر باشد تا
بتواند موارد مختلف و ظرافتهای بسیار پیچیده
در انسانهای مشکل دار را بخوبی درک کرده ، با
استفاده از دانش و تجربیات خود و دیگران
تدبیرهای خوب و نظریات شایسته ای را ارائه
نماید تا راهگشا و مشکل گشا باشد .

برخوردار باشد بشتابد، در صورتی که ایـن تناسب وجود نداشته باشد لازم است قبل از هر چیز درصدد فراهم آوردن این تناسب و وضع اعتدال برآید.

۸ - مشاور موظف است آنچه را که می داند بازگو کند و اگر نمی داند با صداقت کامل به شخص دیگری که از او داناتر و باتجربه تر است ارجاع کند.

۹ - مشاور می بایستی خود دارای آنچنان خصوصیات و صفات برجسته ای باشد که تا اندازه ای میزان و الگوی اولیه باشد. اما اگر تمام صفات و فضائل و کمالات لازم برای الگو بودن را دارانیست موظف است که در نظر خود الگویی را داشته باشد تا براساس آن به مشورت خواهنده کمک کند.

۱۰ - مشاور نباید نظریه خود را به مشورت خواهنده تحمیل کند، بلکه می بایستی موقعیت او را درک کرده، سپس او را به موقعیت و وضع خودش آگاه و آشنا سازد و بعد از آن نظریات

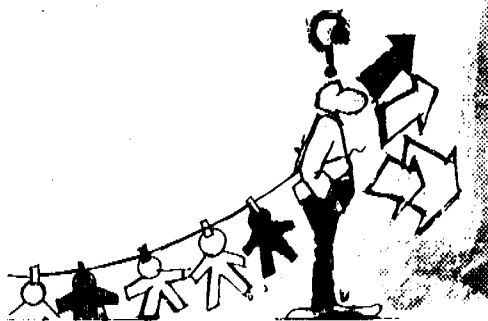
۳ - مشاور تا زمانی که شناخت کافی به تواناییها و ضعفهای خود نداشته باشد و مراحـل خودشناسی، خودیابی و خودسازی را طی نکرده باشد، نمی تواند اهل رأی و نظـرو تدبیری باشد که به رشد دیگران کمک کند. لذا تا زمانی که این مراحل را طی نکرده باشد بصیرت عمیقی را که برای شناخت ابعاد مختلف مسائل لازم است نخواهد داشت و در نتیجه نمی تواند مشاور خوبی باشد و یا حاصل درخور توجهی در مشاوره به دست آورد.

۴ - مشاور می بایستی خود نیز عامل باشد تا اراده اش قوت یافته، گلامش از قدرت نفوذ بالایی برخوردار شود.

۵ - مشاور باید اهل تحقیق و بررسی و با تجربه باشد. یک نفر مشاور موظف است که دائماً "نظریات و آرای خود را مورد ارزیابی و بررسی قرار دهد تا ببیند درجه مواردی توفیق داشته، عامل موفقیت چه بوده است (کلیدهای موفقیت) و درجه مواردی موفق نبوده و علت عدم موفقیت چه بوده است (موانع).

۶ - مشاور باید آشنایی، آگاهی و درک کافی نسبت به حقایق امور و همچنین واقعیتهای موجود در اطراف خود داشته باشد.

۷ - مشاور موظف است که با تمام قدرت و تواناییها و مجموعه ویژگیهای وجودی اش نظیر خلوص، عاطفه، حوصله و بردباری، تفکر، تمرکز، دقت و توجه، اطمینان، جامعیت نظر، تجربه، پرهیزگاری، حیا، خیرخواهی نسبت به مردم، احساس تعهد و وظیفه، ترس از خدا و توکل به خدا و... به کمک مشورت خواهنده که از همین روحيات و حالات (بادرجات متفاوت)

ممدکاری هستند باید حداقل یک سال کامل در مراکز مشاوره و راهنمایی و در زمینه های مختلف دستیار مشاورین مجرب و مؤمن باشند و زیر نظر آنها در حین گذراندن دوره های نظری و عملی به طور همزمان به امر خودشناسی و خودسازی بپردازند و در پایان هرشش ماه ارزیابی کامل (نه فقط به جنبه های نظری و عملی، بلکه به میزان پیشرفت در امر خود سازی نیز باید بهای زیادی داده شود) از آنان به عمل آید تا مشاور به نقاط ضعف و قوت خویش آگاهی یافته، درصدد رفع نقائص برآید. درضمن لازم است که نشریه ای تحت عنوان مشاوره و راهنمایی به صورت ماهیانه منتشر گردد تا از این طریق روشهای مناسب و تکنیکهای جدید و همچنین مشکلات گوناگونی که در امر مشاوره و تحقیقات مربوط به آن وجود دارد در آن چاپ گردد و کلیه متخصصین مربوط از دستاوردها و آرای همکاران خود استفاده نمایند.

منابع:

۱ - امام خمینی (ره) ولایت فقیه ص ۲۴

2- REBER, ARTHUR, S., DICTIONARY OF PSYCHOLOGY (1985).

3- CHAPLIN, J. P. DICTIONARY OF PSYCHOLOGY (1968).

۴ - قاضی، قاسم، روشها و تکنیکهای مشاوره و روان درمانی.

۵ - شعاری نژاد، علی اکبر، فرهنگ علوم رفتاری، ۱۳۶۴.

۶ - مجله پیوند شماره (۱۴۳ - ۱۴۱)، ص ۲۸.

۷ - مظلومی، رجبعلی - شورایی اسلامی - ۱۳۶۸.

سازنده را ارائه نماید و در امر انتخاب وگزینش بهترین نظر، او را یاری کند و در مرحله تدبیر و اجرا وی را دلگرم و امیدوار نگه دارد (بدون هیچ گونه تحمیل، استبداد و یا امر و نهی کردن های بیجا که موجب وابستگی و یا دلسردی او گردد).

۱۱ - مشاور می بایستی از نظر فرهنگی - دینی، اجتماعی، سیاسی و... نسبت به مردم و جامعه خود آگاهی و بصیرت کافی داشته باشد تا بتواند روشها و دانش تخصصی خود را (نظیر مشاوره تربیتی، مشاوره خانوادگی، مشاوره ازدواج و مشاوره تحصیلی و...) با واقعیتهای موجود تطبیق داده، نظریات عملی تری را ارائه نماید.

۱۲ - یافته هایی که از طریق مشاوره و تحقیقات گوناگون در مراکز مشاوره و راهنمایی ادارات دولتی و یا مراکز آموزشی، به دست می آید لازم است مورد بررسی همه جانبه ای قرار گیرد و سپس با مسوولین اجرایی و مدیریت قسمتها در میان گذاشته شود تا تدابیر و برنامه های لازم و مفید در جهت بهبود طرحها و روشهای اجرایی و مدیریتی و رفع نقائص و نقاط ضعف ارائه و یا به کار گرفته شود.

با توجه به موارد ذکر شده، به این نتیجه می رسیم که برای مشاوره تنها داشتن مدرک لیسانس، فوق لیسانس و یا دکترای روان شناسی و یا روان شناسی بالینی و یا گذراندن دوره های فشرده اگر چه لازم می باشد، اما کافی نیست، زیرا مشاور می بایستی از وسعت نظر، بصیرت کافی، تجربه فراوان و خود سازی برخوردار باشد تا بتواند تدابیر و راه حل های مناسبی را عرضه کند. به همین لحاظ کلیه فارغ التحصیلان روان شناسی خصوصا " رشته های بالینی و مشاوره که علاقه مند به امور مشاوره و راهنمایی و